

EMMI NIEMINEN
OPINNÄYTETYÖ / KEVÄT 2024

Visuaalinen käytettävyys keittokirjan suunnittelussa

Visuaalinen käytettävyys keittokirjan suunnittelussa

Emmi Nieminen

Opinnäytetyö

LAB-ammattikorkeakoulu,

Muotoiluinstituutti

Medianomi (AMK)

Visuaalinen viestintä,
graafinen suunnittelu

Kevät 2024

Visual usability in cookbook design

Emmi Nieminen

Bachelor's thesis

LAB University of Applied Sciences,

Institute of Design and Fine Arts

Bachelor of Culture and Arts

Degree Programme in Visual Communication,
Graphic Design

Spring 2024

Tiivistelmä

Opinnäytetyö käsittelee käytettävyyttä kirjasuunnittelun kontekstissa. Opinnäytetyön tarkoitus on luoda houkutteleva ja käyttäjälähtöinen ulkoasu keittokirjalle. Tavoitteena on tutkia, miten kirjan helppokäyttöisyyttä voisi lisätä visuaalisen suunnittelun avulla.

Teoreettisessa osiossa käsitellään visuaalista käytettävyyttä ja käyttäjälähtöisen suunnittelun periaatteita. Teorian pohjalta kehitettiin suunnitelma kirjan suunnitteluprosessin eri vaiheista ja määriteltiin kirjan käytettävyyden kannalta olennaiset tekijät. Työn teoreettisessa osiossa käydään läpi myös näköhavainnon muodostumisen prosessia.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osiossa hyödynnetään teoriapohjaa tutkimalla, miten taittopohjan voisi rakentaa käytettävyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyö osoittaa, että monilla asioilla voidaan vaikuttaa kirjan käytettävyyteen. Tämän lisäksi opinnäytetyö antaa esimerkin siitä, miten suunnittelija voi lähestyä suunnitteluprosessia visuaalisen käytettävyyden näkökulmasta hyödyntämällä käyttäjälähtöisen suunnittelun periaatteita.

Abstract

The thesis deals with usability in the context of book design. The purpose of the thesis is to create an attractive and user-friendly layout for a cookbook. The goal is to investigate how the ease of use of the book could be increased with the help of visual design.

The theoretical section discusses visual usability and the principles of user-oriented design. Based on the theory, a plan was developed for the different stages of the book's design process and the essential factors for the usability of the book were defined. In the theoretical part of the work, the process of the formation of visual perception was also reviewed.

In the functional part of the thesis, the theory base was utilized by investigating how the folding base could be built from the perspective of usability and accessibility.

The thesis shows that many things can affect the usability of the book. In addition to this, the thesis gives an example of how a designer can approach the design process from the perspective of visual usability by utilizing the principles of user-oriented design.

AVAINSANAT:

Visuaalinen käytettävyys
Luettavuus
Kirjasuunnittelu
Keittokirja

KEYWORDS:

Visual usability
Readability
Book design
Cookbook

Sisällys

1 Johdanto	5	5 Suunnitteluprosessi	23
2 Näköhavainnon toiminta	7	5.1 Formaatti	24
2.1 Visuaalinen haku	8	5.2 Typografia	25
2.2 Näköhavainnon muodostuminen	10	5.3 Taitto	26
3 Kirjan visuaalinen käytettävyys	11	6 Konsepti keittokirjasta	28
3.1 Visuaalisen käytettävyyden teoria	12	6.1 Yhteenveto	29
3.2.1 Havaittavuus	13	6.2 Konseptin esittely	29
3.2 Luettavuus	13	7 Lopuksi	41
3.2.2 Ymmärrettävyys	16	Lähteet	43
4 Keittokirja	18		
4.1 Keittokirja on tietokirja	19		
4.2 Keittokirjat vertailussa	20		

1

Johdanto

Pohtiessani opinnäytetyön aihetta olin varma siitä, että aiheeni tulee käsittelemään kirjasuunnittelua jollain tasolla. Halusin prosessin alusta lähtien painottaa osaamistani taiton parissa ja samalla kehittää itseäni sen saralla. Tuntui siis luontevalta yhdistää kaksi mielenkiinnon kohdetta; ruoanlaitto ja kirjasuunnittelu.

Tavoitteeni tälle opinnäytetyölle on ensisijaisesti luoda käytettävä ja toimiva keittokirjan konsepti. Määrittelin suunnitteluprosessin alussa kirjan kohderyhmän, joka muotoutui prosessin aikana lopulliseen muotoonsa, joten oli tärkeää pitää tämä päämäärä mielessä koko konseptin rakentamisen ajan. Kohderyhmä Pika pastat -kirjalle on laaja, mutta keittokirja on ennen kaikkea kokeille, jotka eivät välttämättä ole kovin kokeneita ruuanlaittajia. Kirja on suunniteltu myös kiireisille ihmisille, jotka arvostavat nopeaa ja helppoa ruokaa sekä kasvissyöjille, jotka haluavat vaihtelua ruokavalionsa ja etsivät uusia tapoja valmistaa pastaruokia ilman lihaa. Tarkoituksena oli myös tuottaa mielenkiintoinen ja markkinoilla erottuva keittokirja.

Toteutin kaksiosaisen lopputyön, jossa on teoreettinen- sekä toiminnallinen osio. Opinnäytetyössäni visuaalista käytettävyyttä tarkastellaan keittokirjan konseptin näkökulmasta. Tutkimuksen pääkysymys muotoutui seuraavasti:

Miten kirjan helppokäyttöisyyttä voisi lisätä visuaalisen suunnittelun avulla?

Pyrin opinnäytteessä selvittämään, mitä on visuaalinen käytettävyys ja millä tavoin sen periaatteita voidaan soveltaa kirjakonseptin suunnitteluprosessissa. Teorian pohjalta muodostui näkemys suunnitteluprosessin eri vaiheista ja

olennaiset tekijät selkeytyivät kirjan käytettävyyden kannalta. Työn teoreettisessa osiossa käydään läpi myös näköhavainnon muodostumisen prosessia, määritellään kirjatyypin sisällön ja esitystavan rakenteita ja vertaillaan markkinoilla olevia keittokirjoja. Tutkimuksen päälähteinä olen käyttänyt Tieto näkyväksi – Informaatiomuotoilun perusteet (Koponen, J. Hilden, J., Vapaasalo, T. 2016), Visuaalisen käytettävyyden opas (Näsänen 2007) sekä maisterin opinnäytetyötä Tieto ja taitto – oppimateriaalien visuaalinen käytettävyys (Näsänen 2015).

Toiminnallisessa osiossa kuvataan sitä, miten teoria-osassa esitetyt visuaalisen käytettävyyden periaatteet ja näköhavainnon muodostumiseen liittyvät tekijät näkyvät Pika pastat -keittokirjan suunnitteluprosessissa.

2

Näköhavainnon toiminta

2.1 Visuaalinen haku

Visuaalinen käytettävyys on yhteydessä näköhavaintoon ja sen toimintoihin. Jotta voimme arvioida ja parantaa visuaalista käytettävyyttä, on ensin ymmärrettävä, miten näköhavainto toimii. Tässä luvussa käyn läpi visuaalista hakua, visuaalista attentiotia ja kokonaisvaltaisesti näköhavainnon muodostumista.

New Hampshiren yliopistossa työskentelevän professori Colin Warenin (2004/2013) mukaan ympäröivä maailma tarjoaa meille valtavan määrän visuaalista informaatiota, jonka avulla voimme tulkita ympäristöämme ja tehdä päätelmiä siitä. Saamme mekin jatkuvasti vihjeitä ympärillämme olevien esineiden ja tavaroiden käyttötarkoituksista niiden muotojen avulla. (Hildén ym. 2016, 83.)

Kuvitellaan vaikka keittiöveitsen muotoa. Veitsen terävä ja kapea muoto antaa vihjeitä sen tarkoituksesta leikkaustyökaluna. Terän terävyys ja ohuus viittaavat siihen, että veitsi on suunniteltu leikkaamaan erilaisia ruoka-aineita, kuten vihanneksia tai lihaa. Samalla veitsen kädensija on muotoiltu siten, että se tarjoaa hyvän otteen ja mahdollistaa tarkan kontrollin leikkaus-toiminnassa.

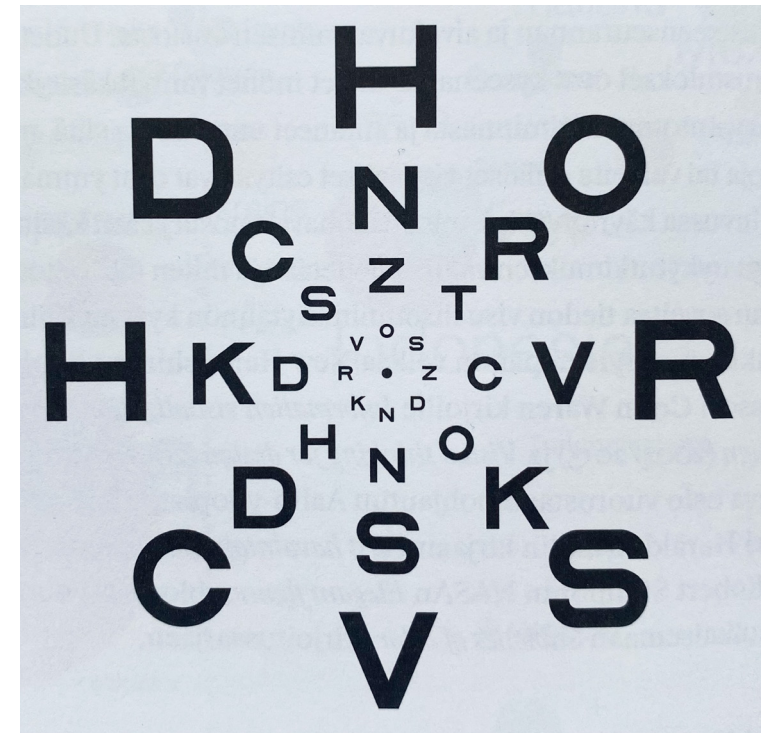
Yksi perustoinnoista näköhavainnon muodostumiselle on visuaalinen haku. Visuaalinen haku ja siitä perustuva näköhavainto muuttuu sitä hankalammaksi, mitä enemmän ja samankaltaisia kohteita haetun kohteen lähellä on. (Näsänen 2007, 8.) Esimerkiksi oikean kirjan löytäminen tiheään täytetystä kirjahyllystä on työlästä. Jos hyllyssä on paljon samankokoisia ja -muotoisia kirjoja, voi olla haastavaa erottaa haluttu kirja muista. Mitä enemmän kirjoja on hyllyssä ja mitä samankaltaisempia

ne ovat, sitä vaikeampaa on suorittaa visuaalinen haku ja löytää haluttu kirja.

Näkökentän tarkka alue vastaa suunnilleen yhden euron kolkkoa käsivarren mitan päästä tarkasteltuna, mikä kuvastaa sitä, kuinka pieni osa koko näkökentästä on tarkasti hahmotettavissa kerrallaan (Hildén ym. 2016, 83). Myös Näsänen (2007, 8) mukaan huomion kohdistaminen suureen määrään informaatiota kerrallaan ei ole mahdollista. Tähän hän pitää syynä verkkokalvon epähomogeenisuutta, mikä rajoittaa näkyvyysaluetta.

Tätä pystytään myös havainnoimaan. Kuvassa 1 näkyvä Kalifornian yliopiston (San Diego) professorin Stuart Anstisin näöntarkkuuskaavio (Anstis 1972) osoittaa, miten katsojan näkeminen heikentyy siirtyessä näkökentän keskipisteestä sivuun (Hildén ym. 2016, 84).

KUVA 1.
Anstisin
näöntarkkuuskaavio
Kuvassa Anstisin luoma näöntarkkuuskaavio (Hildén ym., 2016).

Näkökentän tarkan alueen pienuudesta johtuen, meidän on kohdistettava katsetta eri suuntiin ympäristössä, jotta havaitsemme sieltä erilaisia yksityiskohtia. Kun tarkkailemme liikkumattomia kohteita, silmämme liikkuvat nykäyksittäin. (Näsänen 2007, 7.) Tässä kontekstissa nykäyksellä tarkoitetaan silmän liikkeen pysähtymistä eli fiksaatiota. Hildén ym. (2016, 83–84) kuitenkin muistuttaa, ettemme ehkä tiedosta tarkan näön rajallisuutta jokapäiväisessä elämässä. Silmämme liikkuvat jatkuvasti skannaten ympäristöä ja aivomme luo yleistä käsitystä sen keskeisistä visuaalisista piirteistä, josta käytetään englanninkielistä nimitystä *gist*. *Gist* toimii ikään kuin sisäisenä ”hakemistona”, joka mahdollistaa visuaaliset haut koko näkökentän alueelta nopeasti. Tämä on ehdottoman tärkeä tekijä visuaalisen havainnon muodostumisessa, sillä sen avulla saamme kokonaisvaltaisemman kuvan ympäristöstä.

Kun näkökenttä on pieni suhteessa tiedon määrään, informaation vastaanottaminen vaatii enemmän silmänliikkeitä ja näin ollen sen vastaanottaminen hidastuu. Selkeät ja yksinkertaiset käyttöliittymät voivat nopeuttaa havainnointia, kun tarvittavien fiksaatioiden määrää vähennetään. (Näsänen 2007, 8.) Eli visuaalisilla valinnoilla voi oleellisesti vaikuttaa näköhavainnon nopeutumiseen, joka on oleellista ottaa huomioon käytettävyyteen pyrkiessä.

Visuaalinen attentio

Visuaalinen attentio eli huomion kohdistus on prosessi, jossa valikoimme tietoisesti informaatiota ympäristöstämme. Tämä prosessi ohjaa silmien liikkeitä ja määrittelee, mitä tietoa aivomme käsittelevät ja miten laajalta alueelta informaatiota kerätään kullakin silmän kohdistuksella. (Näsänen 2007, 9.)

Ware (2004, 143) esittääkin, että kohteiden löytymisen helppouteen voi vaikuttaa kolmella visuaaliseen hakuun liittyvällä tekijällä:

1. Kohteen esiinnousevuus – näköhavaintomme on erikoistunut tunnistamaan erilaisia visuaalisia piirteitä.
2. Huomion kohdistaminen – riippuen siitä mitä yritämme löytää, näköhavaintomme herkistyy eri visuaalisiin piirteisiin.
3. Tuttuus näkymän ydinpiirteisissä (*scene gist*) – ennestään tutun kohteen lukeminen on vaivattomampaa kuin vieraan, sillä ennakkotietomme auttaa valikoimaan sopivat visuaaliset haut.

Keskeisin tavoite informaatiomuotoilussa on ennen kaikkea ottaa huomioon näköhavainnon muodostumiseen liittyvät seikat; sen vahvuudet ja heikkoudet. Suunnittelijan tulisi pyrkiä edistämään lukijalle sujuvia ja vaivattomia visuaalisia hakuja. (Hildén ym. 2016, 85.) Keittokirjan suunnittelussa tämä on erityisen tärkeää, koska lukijan tulee hahmottaa kirjan sisältämä tieto helposti ja nopeasti. Selkeästi suunnitellut visuaaliset elementit auttavat keittokirjan käyttäjää, koska hän pystyy tällöin ymmärtämään tietorakenteita paremmin.

Rayner (2009) painottaa, että myös katsojan tavoitteet vaikuttavat katseen kohdistukseen (Näsänen 2015, 21). Keittokirjaa suunnitellessa on hyvä pitää mielessä tietyt perinteet ja käytännöt, joita keittokirjoissa yleisesti noudatetaan. Sama pätee käyttöliittymäsuunnittelussa; käyttäjät odottavat tietynlaista visuaalista esitystapaa, joten olisi sekavaa ja epäkäytännöllistä muuttaa keittokirjan konventioita liian radikaalisti. Erityisesti tulisi ottaa huomioon kohdeyleisö, sillä keittokirjaa käytetään usein kiireisissä tilanteissa. Perinteiden kunnioittaminen on

tärkeää, sillä ne auttavat lukijaa navigoimaan kirjassa ja ymmärtämään reseptien rakennetta. Kun käyttäjä tunnistaa tutut elementit, kuten reseptien järjestyksen tai kuvitusten tyylin, hän pystyy keskittymään itse ruoanlaittoon ilman ylimääräistä hämmennystä.

2.2 Näköhavainnon muodostuminen

Colin Ware (2004, 20-22) kuvailee näköhavainnon toimintaa kolmitasoisena mallina. Ensimmäisellä tasolla hermosolut yrittävät etsiä näkökentästä erilaisia “matalan tason” piirteitä, kuten värejä, liikettä tai reunojen suuntia. Teemme tätä jatkuvaa prosessia lähestulkoon kokonaan tiedottomasti. Tämän kaltaisia visuaalisia rakenteita pystytään tunnistamaan nopeasti ja niitä kutsutaan kohdennettaviksi eli esiin nouseviksi piirteiksi. (Hildén ym. 2016, 86.) Kun katsomme ympärillemme, tietyt visuaaliset piirteet nousevat esiin tiedostamattomasti ja auttavat meitä hahmottamaan ympäristöämme.

Toisella tasolla prosessi on taas hitaampi ja vain osittain tiedostamaton. Tätä prosessia ohjaa myös tietoinen huomion kohdistaminen, kun tiettyjä visuaalisia piirteitä pystytään tunnistamaan jo käsittelyn tässä vaiheessa. Hahmolait kuvaavat näitä visuaalisia piirteitä. (Hildén ym. 2016, 86.)

Kolmatta tasoa ja sen prosessia ohjaa tahdonalainen tarkkaavaisuus. Tässä vaiheessa perustason piirteistä luodaan monimutkaisempia visuaalisia kohteita, jotka tallentuvat visuaaliseen työmuistiin ja kohteita verrataan muistissa jo oleviin kohteisiin.

Koska työmuistiin mahtuu vain rajallinen määrä kohteita kerrallaan, monimutkaisempien muotojen tunnistaminen vie enemmän aikaa kuin toisella havainnoinnin tasolla. Visuaaliset symbolit ja muuttujat käsitellään ja tulkitaan tässä vaiheessa, joka edustaa havainnoinnin korkeampaa tasoa. (Hildén ym. 2016, 86.)

Alhaalta ylöspäin suuntautuvaa eli bottom-up -ohjausta Näsänen (2007, 9) kuvailee ympäristöstä poikkeavina ärsykkeinä, jotka pyrkivät vetämään huomion puoleensa. Kuvitellaan vaikka jalkakäytävälle tippunutta lompakkoa. Emme aktiivisesti etsi tämän kaltaisia ärsykeitä, mutta niiden ilmaantuminen näkökenttään houkuttelee automaattisesti suuntautumaan huomion niihin (Hildén ym. 2016, 86).

Katseen kohdistusta ohjaa myös katsojan tavoitteet, jolloin aivot työskentelevät päämäärätietoisemmin. Tätä huomion enemmän tai vähemmän tietoisesti tapahtuvaa toimintaa kutsutaan ylhäältä alaspäin suuntautuvaksi eli top down -ohjaukseksi (Näsänen 2007, 9). Tämä ilmenee erityisen hyvin tilanteessa, jossa yritetään erottaa tuttuja kasvoja suuresta ihmisjoukosta.

3

Kirjan visuaalinen
käytettävyys

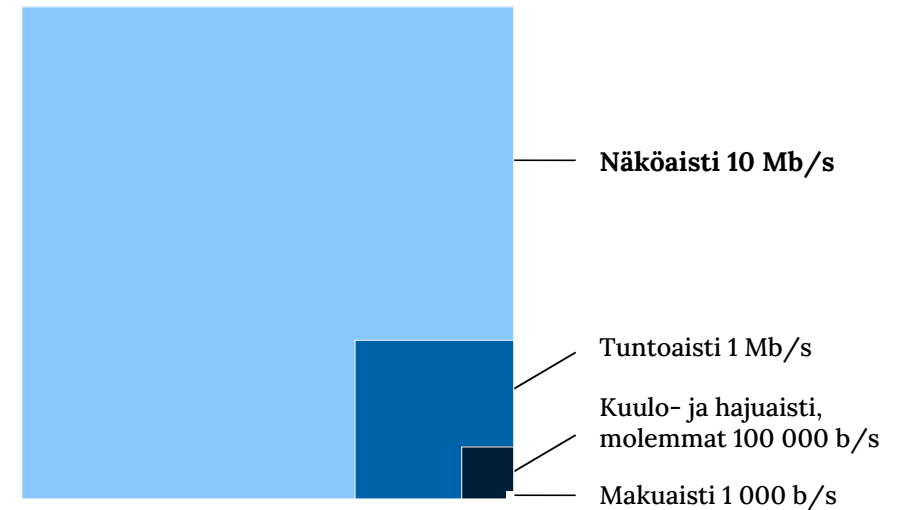
3.1 Visuaalisen käytettävyyden teoria

Käytettävyydestä puhuminen painottuu useasti käyttöliittymäsuunnittelun sekä ennen kaikkea verkkosivustojen ympärille. ISO 9241-11 -standardin (2018) mukaan käytettävyys tarkoittaa vaikuttavuutta, tehokkuutta ja tyytyväisyyttä, jolla käyttäjät saavuttavat määritellyt tavoitteet tietyssä käyttöympäristössä.

Käytettävyys on kuitenkin läsnä erilaisissa arkielämän tilanteissa, ja se näkyy niin painetuilla- kuin sähköisilläkin alustoilla. Veera Näsänen korostaa maisterin opinnäytteessään Tieto ja taitto - oppimateriaalien visuaalinen käytettävyys (2015, 23) yleisön tuntemisen tärkeyden hyvässä käytettävyydessä. Suunnittelijan on olennaista huomioida käyttäjien tarpeet, toiveet, ominaisuudet ja kyvyt suunnitellessaan.

Käytettävyyden kannalta on tärkeää, että tieto on selkeästi esitettyä ja helposti saatavilla. Visuaalinen esitys on usein tehokain tapa uuden tiedon omaksumiseen, sillä ihmisen vahvin aisti on näkö (Hildén ym. 2016, 17). Visuaalisia esitystapoja on monenlaisia, ja ne voivat vaihdella yksinkertaisista kuvista ja kaavioista monimutkaisiin interaktiivisiin visualisointeihin. Suunnittelijan rooli visuaalisen käytettävyyden toteuttajana on merkittävä ja edellyttää tietotaitoa.

Näköaistimme mahdollistaa ympäristömme havainnoinnin merkittävästi nopeammin ja tarkemmin kuin muut aistit (Kuvio 1). Tutkimusten perusteella on arvioitu, että näköaisti lähettää aivoihimme kaiken aikaa tietoa noin kahdeksan kertaa enemmän kuin kaikki muut aistit yhteen laskettuna. (Hildén ym. 2016, 17.) Näöllä on suuri merkitys ihmisen havaintoprosessissa ja tiedon-

KUVIO 1.

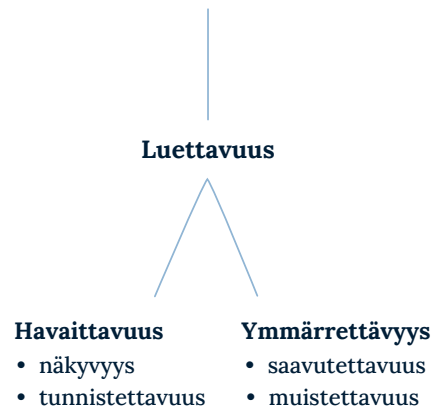
Näköaistin vahvuus muihin aisteihin verrattuna (mukailtu Hildén ym 2016)

käsittelyssä. Tämä korostaa visuaalisen esitystavan tärkeyttä tiedon välittämisessä ja käytettävyyden parantamisessa kirjasuunnittelun kontekstissa.

Kirjan helppokäyttöisyyttä voidaan lisätä visuaalisen suunnittelun keinoin eri tavoilla. Risto Näsänen (2007, 3) mukaan informaation havaitseminen pitäisi olla nopeaa, virheetöntä ja vaivatonta. Tiedon esitystapa on tällöin visuaalisesti käytettävää.

Keittokirjaa suunnitellessa tulisi siis ottaa huomioon, että visuaalinen informaatio on helposti havaittavissa, ymmärrettävissä ja houkuttelevaa. Hyvin suunniteltu visuaalinen esitystapa edistää lukijan kokemusta ja helpottaa tiedon omaksumista tehokkaasti. Lukija ei halua käyttää aikaa tai energiaa tiedon etsimiseen, vaan sen tulisi olla heti saatavilla.

Visuaalinen käytettävyys

KUVIO 2.
Keittokirjan typografian käytettävyys havainnollistettuna (mukailtu Näsänen 2015)

3.2 Luettavuus

Luettavuudella on suuri rooli visuaalissa käytettävyydessä. Sillä tarkoitetaan niin tekstin ulkoasun kuin tekstisisältöjen ominaisuuksia.

Kuten kuviosta 2 näkyy, tekstin luettavuuteen voidaan vaikuttaa taiton ratkaisulla sekä havaittavuuden että ymmärrettävyyden osalta. (Näsänen 2015, 23.) Visuaalinen käytettävyys on tässä kuviossa kattoterminä, johon liittyy luettavuus. Luettavuus voidaan jakaa kahteen tekijään: havaittavuuteen (eli näkyvyyteen ja tunnistettavuuteen) sekä ymmärrettävyyteen (eli saavutettavuuteen ja muistettavuuteen). (Näsänen 2015, 24.) Tässä opinnäytetyössä luettavuutta tarkastellaan tekstin ulkoasun näkökulmasta.

3.2.1 Havaittavuus

Havainnointiin on olemassa selkeitä mittareita, mutta ymmärrettävyyden arvioiminen on monimutkaisempaa mitata. Tekstin havaittavuus on perusta sen luettavuudelle: ilman havaittavuutta tekstiä ei voi lukea. Havaittavuus perustuu siihen, kuinka hyvin kirjaimet näkyvät ja miten kirjainmuodot tunnistetaan. (Näsänen 2015, 23.)

Tummuuskontrasti ja koko

Näsänen (2015, 23) luettelee tekstin tummuuskontrastin ja kirjainkoon tärkeimmiksi tekijöiksi näkyvyyteen vaikuttaessa. Helppolukuisuuden perusedellytyksiin kuuluu informaation havaitseminen eli toisin sanoen näkeminen. Tekstiä tai muita elementtejä on mahdotonta lukea, jos niitä ei näe. Tärkeimpiä asioita informaation näkemisen kannalta ovat kohteen kontrasti sekä koko ja voidaan todeta, että kohteen nopea havaitseminen riippuu pitkälti näistä tekijöistä (Kuva 2).

KUVA 2.

Isot kirjaimet voidaan havaita heikommilla kontrasteilla verrattuna pieniin kirjaimiin (mukailtu Näsänen 2007)

Tiedon siirtymiseen verkkokalvoilta aivoihin vaikuttaa kontrastin suuruus ja katseltavien kohteiden koko. Matalakont-
rastisissa ja pienikokoisissa kuvissa tiedon käsittely vie enemmän
aikaa verrattuna korkeakontrastisiin ja suurikokoisiin kuviin.
(Näsänen 2007, 6.) Täten visuaalisten elementtien ja typografian
selkeys vaikuttaa vahvasti tiedon havaitsemiseen ja prosessoin-
tiin.

Myös Näkövammaisten liitto ry (2020) muistuttaa ohjeissaan
selkeän julkaisun suunnitteluun kontrastin vaikutuksesta luku-
kokemukseen ja kuinka se tekee tekstistä helpommin luettavaa.
Paras kontrasti julkaisuun luodaan mustalla tekstillä valkoiselle
pohjalle. Myös muut vaaleat pohjavärit ovat tehokkaita, kuten
kellertävät taustat. On kuitenkin tärkeä ottaa huomioon, että
tummuuskontrastin lisäksi kirjaintyyppin koko ja lihavuus vaikut-
tavat kontrastiin.

Tekstin, numeroiden ja muiden graafisten symbolien tulee
olla tarpeeksi suuria, jotta lukeminen tai havainnointi on helppoa
ja nopeaa. Jos suunnittelija käyttää värejä, joissa kontrasti ei ole
maksimaalinen (valkoinen ja musta), on suositeltavaa käyttää
suurempia merkkejä tai symboleja. (Näsänen 2007, 17.)

Kirjainten erottuvuus

Tunnistettavuus viittaa tässä yhteydessä typografisiin
ominaisuuksiin, jotka vaikuttavat tekstin hahmottamiseen eri
tasoilla, kuten kirjain-, sana- ja lause- ja kappale tasolla. Näitä
ominaisuuksia ovat esimerkiksi kirjainten ja niiden yhdistelmien
selkeys sekä kirjain- ja sanavälien merkitys tekstin hahmottami-
selle. (Näsänen 2015, 25.)

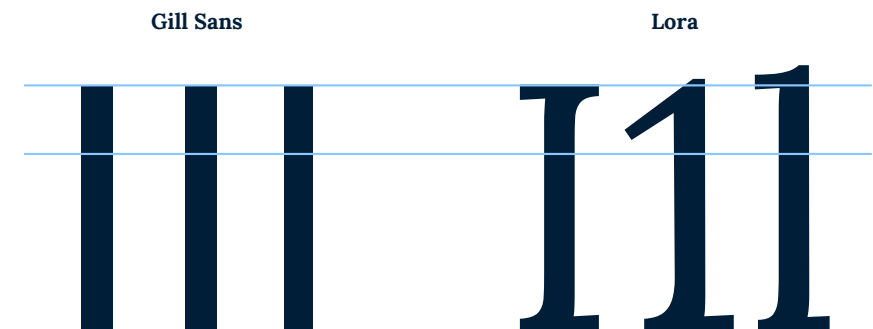
Typografia on oleellinen osa luettavuutta, oli kyseessä sitten
sähköinen alusta tai painettu kirja. Etenkin virallisista asiakirjois-

ta puhuttaessa on tärkeä huomioida typografian rooli visuaalisen
käytettävyyden kannalta. Markus Itkosen (2007, 70) mukaan
kirjaintyyppin selvyyttä voidaan suomen kielessä arvioida yhdellä
sanalla: helppolukuisuus.

Englannissa, missä typografisen terminologian kirjo on laa-
jempi, käytetään kahta termiä: readability ja legibility. Readability
viittaa tekstin kokonaisvaltaiseen helppolukuisuuteen; legibility
puolestaan tarkoittaa yhtä sen osatekijää. Legibility kuvaa kirjain-
tyypin selkeyttä luettavuuden näkökulmasta. Selkeyteen sisältyy
muun muassa erilaisten kirjainten ja muiden merkkien erottuvuus
toisistaan - jokaisella merkillä tulisi olla selkeät ja erottuvat omi-
naisuudet, jotta se voidaan tunnistaa nopeasti ja oikein. Esimerkik-
si geometrispohjaiset kirjainmuodot saattavat muistuttaa toisiaan
liikaa ja olla tässä suhteessa huonompia. Kuvasta 3 voi havaita, että
monissa groteskeissa I [i:], I [æ] ja numero 1 [yksi] voivat näyttää
hyvin samanlaisilta. (Itkonen 2007, s. 70.)

KUVA 3.

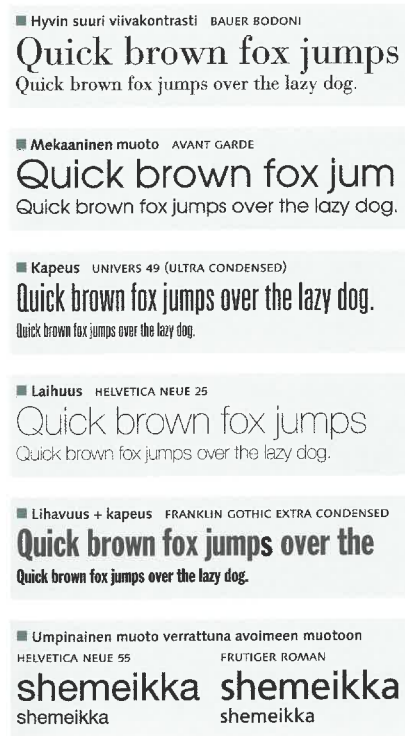
Kuvassa samat merkit Gill Sansissa ja Loraissa

Kirjaintyylien selkeys edistää niiden luettavuutta, ei yksinkertaisuus (Itkonen 2007, 71). Tekstin luettavuutta pystytäänkin parantamaan selkeän kirjaintyyppin valinnalla. Itkosen (2007, 73) mukaan helppolukuisuutta heikentäviä ominaisuuksia kirjaintyypeissä ovat voimakas viivakontrasti, mekaaninen muoto, kapeus, ohuus, kirjaintyyppin lihavuus yhdistettynä sen kapeuteen sekä suljettu muoto verrattuna avoimeen muotoon. Näiden tekijöiden avulla voidaan hahmottaa, mitä ominaisuuksia tulisi välttää kirjaintyyliä valittaessa (Kuva 4).

KUVA 4.
Helppolukuisuutta heikentäviä ominaisuuksia kirjaintyypeissä

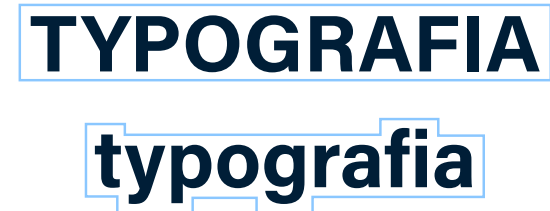
Kuvassa esimerkkejä luettavuutta heikentävistä ominaisuuksista (Itkonen, 2007).

Sanotaan, että gemenoita eli pienaakkosia on versaaleihin eli suuraakkosiin verrattuna helpompi ja ripeämpi lukea kirjainten poikkeavuuden vuoksi (Kuva 5). Poikkeavuuden ansiosta gemenoissa on versaaleja enemmän rytmiiä ja näin ollen hahmottuvat nopeammin. (Itkonen 2007, 70.)

KUVA 5.

Gemenoilla kirjoitettua tekstiä on helpompi lukea kuin versaaleja niiden poikkeavan muodon vuoksi (mukailtu Itkonen 2007)

Merkki- ja sanavälit

Aivan kuten kirjaintyyppin koon määrittämisessä, myös merkkien tai sanojen välillä pystytään vaikuttamaan lukemisen nopeuteen. Kirjaintyyppin suunnitteluvaiheessa tekijä määrittää sanavälin leveyden; sitä voi pitää kuin yhtenä merkinä (Itkonen 2007, 90). Sanavälien on oltava tarpeeksi väljät, jotta sanat erotetaan selkeästi toisistaan (Näsänen 2015, 26). Itkonen (2007, 91) pitää r-kirjaimen levystä sanaväliä sopivana.

Merkki- ja sanavälien määrittelyyn vaikuttaa tekstipalstan taso. Ongelmaa ei ole liehupalstassa, sillä merkki- ja sanavälit pysyvät rivipituuden vaihtelun ansiosta vakiona. Tasapalstan ongelmat aiheutuvat siitä, että merkki- ja sanavälit muodostuvat julkaisuohjelman tavutusominaisuuksien perusteella. Mitä kapeampi palsta on, sitä vaikeampaa on saada rivit tasaisiksi. (Itkonen 2007, 88.)

Tekstirivin pituus ja riviväli

Tekstirivin pituus ja riviväli vaikuttavat suuresti tekstin hahmotettavuuteen ja sitä kautta luettavuuteen. Lukijan silmä seuraa tekstiriviä hyppäyksittäin ja hahmottaa kerrallaan noin 5-10 kirjainta eli enintään kaksi sanaa. Ihanteellinen rivin pituus on määritelty olevan 55-60 merkkiä, mikä varmistaa tasaisen ja selkeän lukukokemuksen. Lyhyemmät rivit aiheuttavat lukijalle tarpeettomia rivinvaihtoja ja katkoja lukemiseen. Tämän vuoksi rivin pituuden miniminä pidetään 35-40:tä merkkiä. Myös liian pitkät rivit voivat heikentää tekstin luettavuutta. Luettavuus alkaa huonontua 60 merkin jälkeen, ja suositeltavana ylärajana pidetään 90:tä merkkiä. Pitkät rivit edellyttävät suurempaa kirjainkokoja ja riviväliä helpottaakseen lukemista. (Itkonen 2007, 84.)

Helppolukuisuutta pystytään parantamaan myös rivivälin avulla. Sen säätelyllä voi vaikuttaa kappaleen tai palstan ulko-muotoon – eli siihen kuinka väljältä tai tiiviiltä teksti näyttää. Liian tiivis riviväli ei houkuttele lukijaa samalla tavalla kuin väljennetty. Tavallisesti riviväli leipätekstissä on suurempi kuin kirjainkoko: noin 1-4 pistettä. (Itkonen 2007, 85.)

Suunnittelijan on hyvä ottaa huomioon: mitä pidempiä tekstirivit on, sitä väljempää riviväliä tulisi käyttää. Tämä liittyy oleellisesti visuaaliseen käytettävyyteen, sillä se helpottaa lukijaa pysymään oikealla tekstirivillä. Eri kirjaintyyppien x-korkeudet voivat poiketa suuresti toisistaan ja tämä vaikuttaa rivivälin säätelyn tarpeeseen. X-korkeuden ollessa normaalia suurempi, tulisi riviväliä olla hitusen enemmän. (Itkonen 2007, 85.)

Itkonen (2007, 85) kuitenkin varoittaa rivivälin säätämisen äärimmäisyydestä. Pahimmillaan liian suuri riviväli vaikeuttaa lukemista.

3.2.2 Ymmärrettävyys

Edellisessä aluvuossa kävin läpi luettavuuden havaittavuuteen liittyviä tekijöitä. Ymmärrettävyyteen vaikuttaviin seikkoihin ei ole olemassa samankaltaisia yksiselitteisiä mittareita kuin havaittavuudelle. Päinvastoin, tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavat tekijät on hankalammin mitattavissa. (Näsänen 2015, 23.)

Ymmärrettävyyteen pystytään kuitenkin vaikuttamaan muutamilla seikoilla; tekstin asiasisällön ja tyylin muotoilulla sekä ulkoasun muotoilulla (Näsänen 2015, 26). On siis olemassa niin kielellisiä kuin visuaalisia keinoja lisätä tekstin ymmärrettävyyttä. Visuaalisilla elementeillä ja taitolla voidaan tehdä tekstistä helpommin ymmärrettävä koodaamalla sen rakennetta ja korostamalla tärkeitä osia. Lisäksi tekstin saavutettavuus voi parantaa ymmärrettävyyttä ja auttaa lukijaa muistamaan tekstin sisällön paremmin. (Näsänen 2015, 26.)

Informaatiomuotoilun professori Robert Waller listaa teoksessaan *Typographic Access Structures for Educational Texts* (1979, 175) saavutettavuutta parantaviksi typografian rakenteiksi (access structures) mm. otsikot, tiivistelmät, sanastot ja listat. Kun tekstin rakenne on visuaalisesti selkeä, lukeminen helpottuu. On siis tärkeää, että taitto ja typografia tukevat lukijan kannalta käytännöllistä lukutapaa. (Näsänen 2015, 26.)

Taiton rakenteet

- tunnistettavuus
- johdannot (esim. ingressi)
- kuvatekstit
- kysymykset
- tehtävät
- listat
- tietolaatikat

Tekstin korosteet

- värikorostus
- lihavointi
- kursivointi
- alleviivaukset ja yliviiivaukset

Tekstin visuaalinen jäsentäminen

- väripohjat
- kehykset
(tekstiä ympäröivät reunukset)
- viivat
- kaaviot

KUVIO 3.

Saavutettavuuden typografisia rakenteita (mukailtu Näsänen 2015)

Kun puhutaan tekstin muistettavuudesta, viitataan siihen kuinka paljon lukijan muisti kuormittuu. Tähän liittyy myös tekstin ulkoasu; kun taiton ja tekstin visuaalinen esitys on muistettavuuden kannalta optimaalinen, se toimii lukijalle kognition ulkoisena tekijänä. (Näsänen 2015, 26.) Painetuissa kirjoissa tällainen esitystapa voi tarkoittaa esimerkiksi navigointia helpottavia värikoodauksia tai tekstikorostuksia, kuten yksittäisen sanan lihavointia. Tämänkaltaisilla visuaalisilla keinoilla voi toimia muistin apuvälineenä.

4

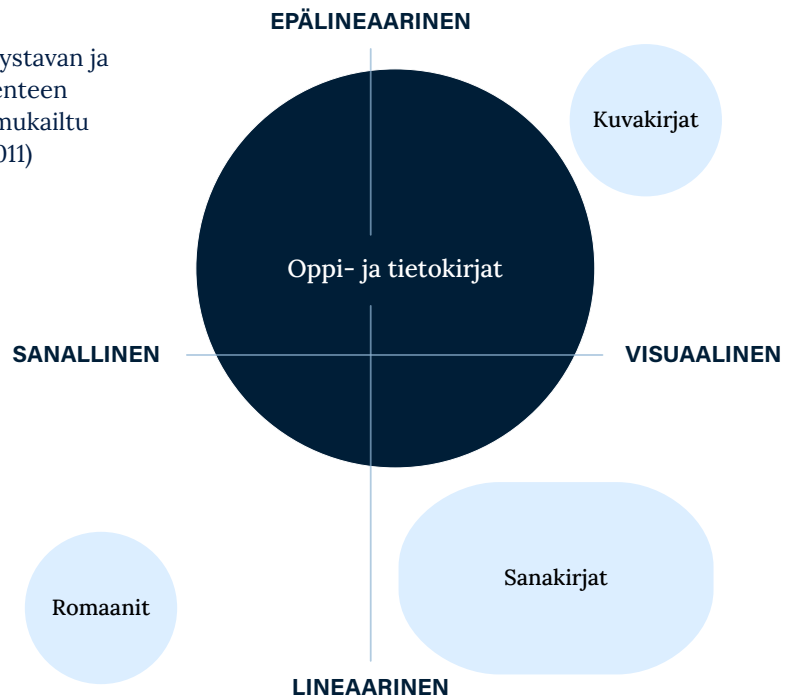
Keittokirja

4.1 Keittokirja on tietokirja

Kirjallisuuden kentällä voidaan karkeasti erottaa kaksi päätyyppiä: fiktiiviset teokset, jotka keskittyvät tarinankerrontaan, ja faktapohjaiset teokset, jotka pyrkivät välittämään tietoa. Tätä jakoa voidaan havainnollistaa ehkä selkeämmin englannin kielen termeillä fiction ja non-fiction, joista lähimmät suomenkieliset vastineet ovat kaunokirjallisuus ja tietokirjallisuus. (Nieminen 2011, 9.) Kuviossa 4 on havainnollistettu kirjojen jakautumista nelikentällä niiden esitystavan ja sisällön rakenteen mukaan.

KUVIO 4.

Kirjojen esitystavan ja sisällön rakenteen nelikenttä (mukaiiltu Nieminen 2011)

Jako kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden välille on tärkeää: suunnittelijan onkin oleellista tiedostaa näiden teostyylien eroavaisuudet. Kaunokirjallisuus ja tietokirjallisuus eroavat sekä suunnittelun vaatimuksilta että sisällön rakenteeltaan ja ulkoasultaan. (Nieminen 2011, 9.) Ihminen valitsee lukustrategian lukiessaan tekstiä ja tähän strategiaan vaikuttaa luettavan tekstin tyyllilaji. Tyypillisesti lukeminen on lineaarista alusta loppuun, etenkin kaunokirjallisuuden kentällä. Sanomalehtien, tietokirjojen tai oppikirjojen piirissä tehokkaampi strategia saattaa sen sijaan olla valikoiva lukutapa. (Näsänen 2015, 29.)

Vaikka tietokirjat ovat usein tekstipainotteisia ja niissä esiintyvä informaatio lineaarista, usein ne ovat romaaneihin verrattuna epälinearisempia ja tukeutuvat enemmän visuaaliseen esitystapaan välittäessään tietoa (Nieminen 2011, 9). Gillieson (2008) epäilee asian johtuvan siitä, että tiede alana on itsessään hyvin visuaalinen, mikä vaikuttaa sen graafiseen välittämiseen (Nieminen 2011, 9).

Kirjojen tehtävä on viihdyttää, provosoida, jakaa informaatiota ja ylipäättään herättää tunteita lukijoissa. Kirjat ovat ennen kaikkea monipuolisia viestinnän välineitä, joiden avulla tekijä (kirjoittaja, valokuvaaja, taiteilija tms.) välittää ajatuksiaan ja tunteitaan ihmisille. Välittääkseen viestiä lukijoille, kirjoittajan on käytettävä merkkijärjestelmiä, kuten kieltä tai kuvaa. Lukija puolestaan tulkitsee näitä merkityksiä omien tietojensa, taitojensa ja arvojen pohjalta. (Nieminen 2011, 8.) Tämä vuorovaikutus tekstin ja lukijan välillä luo ainutlaatuisen kokemuksen jokaiselle lukijalle, joten siihen kannattaa panostaa.

Kirjan suunnittelussa on tärkeä ottaa huomioon teostyyllille ominaiset piirteet. Keittokirjoissa usein nojataan visuaaliseen esitystapaan tiedon välittämisessä ja luonnollisesti lähdin suunnittelemaan keittokirjaani tämän tiedon pohjalta.

Informaatiomuotoilu

Keittokirja luetellaan tietokirjaksi ja tietokirjat sisältävät informaatiota, oli se sitten kirjallisessa tai visuaalisessa muodossa. Uuden tiedon omaksuminen tapahtuu yleensä tehokkaimmin visuaalisessa muodossa kuten jo luvussa 3.1 Käytettävyyden teoria todetaan. Tiedon esittämistavalla on siis merkittävä vaikutus informaation omaksumiseen ja ymmärtämiseen.

Tutkija Robert E. Hornin (2000) määritelmän mukaan informaatiomuotoilussa jäsennetään tietoa sellaiseen muotoon, joka soveltuu mahdollisimman hyvin ihmisten käytettäväksi (Hildén ym. 2016, 19).

Informaatiomuotoilulla pyritään suunnittelemaan tiedon esitystapa mahdollisimman selkeäksi (Hildén ym. 2016, 19). Hyvin suunniteltu visuaalinen informaatio parhaimmillaan tehostaa oppimista ja auttaa lukijaa ymmärtämään esitettyä tietoa paremmin. Visuaaliset elementit, kuten kuvat, kaaviot ja grafiikat, tarjoavat usein tehokkaan tavan välittää monimutkaista tietoa selkeällä ja helposti hahmotettavalla tavalla. Tämä voi johtua siitä, että visuaaliset elementit auttavat lukijaa hahmottamaan ja muistamaan tietoa paremmin kuin pelkkä teksti.

Etenkin keittokirjan suunnittelussa on hyvä ottaa informaatiomuotoilun vahvuudet huomioon. Esimerkiksi ruokakuvien merkitys nousee oleelliseen rooliin välittäessään tietoa lukijalle. Kuvien käyttö keittokirjoissa mahdollistaa informaation välittämisen huomattavasti ripeämmin kuin ruoan ulkonäön sanallistaminen. Kuvien ja ikonien avulla tietoa voi siis välittää nopeammin ja helpommin kuin pelkän tekstin avulla. Näitä visuaalisia elementtejä olen hyödyntänyt myös omassa työssäni.

4.2 Keittokirjat vertailussa

Tätä opinnäytetyötä varten tutkin erilaisia markkinoilla olevia keittokirjoja. Taustatyön tarkoitus oli saada kokonaiskuva olemassa olevien keittokirjojen konventioista ja on tärkeä osa koko suunnitteluprosessia.

Arvioin erilaisia keittokirjoja selatessa niiden ulkoasua sekä taittoa. Rajasin vertailun visuaaliseen käytettävyyteen vaikuttaviin tekijöihin ja seulon niistä onnistuneet valinnat ja toimivimmat ratkaisut.

Keittokirjojen ulkosasut

Arvioin taustatyötä tehdessä olemassa olevien keittokirjojen ulkoasua ja taittoa etenkin visuaalisen käytettävyyden näkökulmasta. Keittokirjojen ulkoasuja on niin paljon kuin on tekijöitäkin. Vaikka jokainen kirja on uniikki, törmäsin taustatyötä tehdessäni siihen, että monet niistä toistaa tuttua kaavaa eli hyvin minimalistista ja harkittua tyyliä. Klassinen skandinaavinen muotokieli on miellyttänyt aina omaa silmää ja lähdin aluksi suunnittelemaan konseptia skandinaaviselle suunnittelulle tyypilliseen tapaan. Omien havaintojen pohjalta näihin piirteisiin kuuluu minimalistisen ilmaisutavan lisäksi valkoisen tilan käyttö ja kuvamaailman rustiikkisuus.

Markkinoilta olevien keittokirjojen ulkosasut vaihtelevat suuresti niiden kohderyhmän, teeman ja tyylin mukaan. Kirjan ulkoasuun kannattaa panostaa, sillä se toimii ostajalle kuin käyntikorttina. Ulkoasun tavoitteena on antaa esimakua kirjan sisällöstä ja houkutelua ihmisiä sen pariin. Myös Nieminen (2011, 11)

muistattaa maisterin työssään ulkoasun tärkeydestä. Ulkoasu on oleellinen osa, jonka tarkoitus on houkuttaa lukija tarttumaan kirjaan sekä jatkamaan sen lukemista, koska esteettisesti miellyttävä muotoilu koetaan helpommin lähestyttävänä ja ennen kaikkea käytettävämpänä.

Seuraavaksi halusin nostaa esimerkkinä kaksi keittokirjaa, joissa koen muotoilun olevan esteettisesti miellyttävää (Kuvat 6 ja 7). Valitsin kirjat sillä perusteella, joiden ulkoasu saisi minut vakuuttumaan ostamaan kirjan.

KUVA 6.
Opiskelijabudjetilla, 2016

KUVA 7.
Leena ja Iman - Arkisafkaa, 2023

Keittokirjojen taitto

Taittoratkaisuilla on suuri merkitys kirjan visuaalisen käytettävyyden ja toimivuuden näkökulmasta. Keittokirjat ovat kirjallisuuden kentällä syystäkin epälineaarisia sisällön ja esitystavan rakenteelta, jotta ne palvelisivat käyttäjiä parhaimman mukaan. Myös visuaaliseen esitystapaan panostetaan suuresti sanallisen viestinnän rinnalla.

Ei ole siis ihme, miksi eri keittokirjat ovat suureksi osakseen toistensa sukulaisia, jossa sisällöt ovat eräänlaista informaatio-muotoilua. Graafisen suunnittelijan ei nähdäkään olevan tiedon ulkoasun koristelijoina, vaan sisällön muotoilijoina, joiden työ on parantaa informaation havaitsemista, lukemista ja tukea sen ymmärtämistä (Nieminen 2011, 11).

Kuten jo aiemmin mainitsin, monet olemassa olevat julkaisut toistaa samoja konventioita niin tyyllisesti kuin rakenteellisesti. Se on hyvä lukijan kannalta, sillä olemme tämänkaltaisia kirjoja selatessa tottuneet tietynlaiseen tiedon esitystapaan ja se sujuvoittaa visuaalisia hakuja. Loppuun hiotun visualisoinnin ei nähdä kuormittavan lukijan muistia vaan enemmänkin toimivan tällöin ajattelun jatkeena ja tukea antavana. (Hildén ym. 2016, 85.)

Tutustuessani markkinoilla oleviin keittokirjoihin, törmäsin erilaisiin ulkoasuihin sekä taittoratkaisuihin, joista halusin nostaa muutaman esille (Kuva 8). Koen seuraavien esimerkkien avulla alleviivaavan esitystavan ja taiton rakenteen merkityksen visuaalisen käytettävyyden kannalta.

HERKULINEN MANSIKKAKAKKU

Torta golosa alle fragole

kaksi 5 munan sokerikakkupohjaa (ks. s. 56), (yhteensä 10 munaa)
1 l kuohukermaa
kostutustentä (ks. s. 56) (+ sitruunalikööriä)
kondiittorin kremeä (ks. s. 57)
(suklaahippuja tai mansikoita paloiteltuna)
suklaakuorrutusta (ks. s. 57)
15 suurikokoista mansikkaa

Valmista kaksi sokerikakkupohjaa. Paista ne vuossa, jonka halkaisija on noin 22 cm. Leikkaa kahdesta sokerikakkupohjasta yhteensä kolme kerrosta. (Voit tehdä toisesta pohjasta korkeamman ja leikata sen kahteen osaan ja käyttää toisen pohjan kokonaisena; molemmista voit leikata pinnan kokonaan pois.)

Kostuta pohjat sokeriliemellä, jonka voit halutessasi maustaa sitruunaliköörillä.

Valmista kondiittorin kremeä ja anna jäähtyä (sen voi valmistaa myös edellisenä päivänä).

Vatkaa 5 dl kermaa paksuksi vaahdoksi ja yhdistä kreamiin varovasti nostellen. Tuloksena on tiivis ja kermamainen täytekreemi.

Täytä kreamilla kakun kaksi kerrosta ja halutessasi voit lisätä sen päälle suklaahippuja tai pieniä mansikanpaloja.

Vatkaa loput kermasta ja kuorruta kakku

keramalla. Lisää kermaa vähitellen lastan avulla ja tasoieta huolellisesti, jotta lopputuloksesta tulisi mahdollisimman sileä. Laita kakku jääkaappiin vähintään kolmeksi tunniksi.

Valmista kakun jäähtyessä suklaakuorrute ja jätä se jäähtymään.

Kun kuorrute on jäähtynyt mutta vielä juoksevaa, kasta mansikat yksitellen kuorrutteen ja laita ne jäähtymään ritilän päälle viileään paikkaan.

Kun kakku on jäähtynyt, ota se pois jääkaappista.

Valuta suklaakuorrute (jos se on kovettunut liikaa, lämmitä hetki mikroaaltouunissa) varovasti kakun päälle lusikalla keskeltä sivuille.

Laita jääkaappiin vielä noin tunniksi.

Koristele ennen tarjoilua suklaakuorrutetuilla mansikoilla.

= 55 =

Wokit ja curryruoat

Hapanimelä tempeh 30 G G €

4 annosta | Nyt kiinalaista! Tarjoile tämä hapanimelä tempeh tumman riisin ja parsakaalin kera tai valmista sen seuraksi kastike, jossa on paprikaa, sipulia, porkkanaa ja ananasta.

n. 225 g tempehiä
2 rkl riisiviinietikkaa
2 rkl vähäsuolaista
soijakastiketta
2 rkl ketsuppia
½ tl jauhettua inkivääriä
agavesiirappia maun
mukaan
1 tl maissitärkkelystä
1 dl vettä
tulista kastiketta maun
mukaan

- 1 Leikkaa tempeh ohuiksi mutta tukeviksi viipaleiksi (liian paksu on parempi kuin liian ohut). Viipaleita tulisi olla noin 13 kappaletta.
- 2 Sekoita pienessä kulhossa riisiviinietikka, soijakastike, ketsuppi ja inkivääri.
- 3 Lisää maun mukaan agavesiirappia, jos haluat makeamman kastikkeen.
- 4 Sekoita maissitärkkelys ja vesi.
- 5 Laita suurelle paistinpannulle sen verran vettä, että pohja peittyy. Lisää tilkka tulista kastiketta. Kiehauta.
- 6 Lisää tempeh pannulle siten, etteivät viipaleet ole päällekkäin ja kypsennä, kunnes suurin osa vedestä on haihtunut. Käännä tempehviipaleet muutaman kerran kypsennyksen aikana.
- 7 Käännä levy keskitasolle ja kaada kastike pannulle.
- 8 Kypsennä edelleen ja kääntele tempehviipaleita, kunnes kastike keittyy kokoon ja muodostaa saakeen seoksen.

RAVINTOSISÄLTÖ (4 PALAAN) Kkaloreita 129 / rasvaa 6,1 g / hiilihydraatteja 8,6 g / sokereita 1,9 g / ravintokuitua 2,5 g / proteiinia 11,2 g

147

56

karamellisoitu sipulipasta

Edellisestä kirjastani olen saanut eniten kehuja sipuli-carbonarapastastani. Halusin luoda tähän kirjaan jonkin samankaltaisen, herkullisen reseptin – tietenkin vegaanisena.

1-2 ANNOTTA

20 MIN

3 SIPULIA
4 RKL RYPSIÖLJYÄ
1 RKL SOKERIA
1 VALKOSIPULINKYNSI
2,5 RKL VEHNÄJAUHOJA
2 DL MANTELIMAITOA
SUOLAA, MUSTAPIPPURIA
160-200 G TÄYSJYVÄPASTAA
(HALUTESSASI GLUTEENITONTA)

Kuori ja siivuta sipulit ohuelti. Kuumenna 2 rkl öljyä pannulla ja lisää sipulisiivut ja sokeri. Paista välillä sekoitellen, kunnes sipuli on karamellisoitunut ja saanut kunnolla väriä. Varo kuitenkin polttamasta! Mausta sipulit lopuksi suolalla.

Kuumenna samalla kattilassa 2 rkl öljyä ja murskaa sekaan valkosipulinkynsi. Kuullota muutaman minuutin ajan. Lisää joukkoon jauhot ja sekoita. Kaada heti sekaan myös mantelimaito ja vispaa mahdollisimman tasaiseksi. Lämmitä miedolla lämmöllä koko ajan sekoittaen, kunnes kastike on sopivan paksua. Mausta suolalla ja mustapippurilla. Keitä pasta pakkauksen ohjeen mukaan. Sekoita kastike pastan joukkoon ja annostele päälle reilusti karamellisoitunutta sipulia. Nauti heti!

KUVA 8.

Eri keittokirjojen taiton rakenteita

Kuvissa Kotona Italiassa (Tammi 2017), Helpot ja nopeat kasvisherkut (Finn Lectura 2012) ja Vegebudjetilla (Cozy Publishing 2017).

5

Suunnittelu-
prosessi

5.1 Formaatti

Käytettävä kirja on hyvin suunniteltu. Schriver (1997) toteaa, että laadukkaasti ja hyvin suunnitellut kirjat houkuttelevat lukijat kirjan pariin ja välittävät viestiä: ne tukevat samalla oppimista ja jokapäiväisiä toimia sekä auttavat ymmärtämään maailmaa (Nieminen 2011, 11).

Formaatin valinta on olennainen osa kirjan suunnittelu-prosessia, sillä se vaikuttaa lukukokemukseen ja käyttäjän vuorovaikutukseen kirjan kanssa. Prosessin edetessä formaatti hahmottui vähitellen, ottaen huomioon suunnittelijan tavoitteet, kohdeyleisön tarpeet ja kirjan sisällön luonteen. Tärkeimmät osat formaatin suunnittelussa oli keittokirjan fyysiset mitat, sidosasu sekä siihen käytettävät materiaalit. Pidin tärkeänä myös pohtia, millainen formaatti palvelisi parhaiten kirjan sisältöä ja tavoitetta välittää viestiä lukijalle. Päätöksiä tehdessä pyrin ottamaan huomioon sekä esteettiset että toiminnalliset näkökulmat. Formaatin avulla halusin luoda kokonaisuuden, joka houkuttelee lukemaan ja tarjoaisi miellyttävän käyttökokemuksen. Käyn tässä luvussa läpi tekemiäni ratkaisuja ja perusteluja formaatin valinnassa.

Koko

Valitsin kirjan fyysisen koon huolellisen harkinnan jälkeen, ottaen huomioon useita tekijöitä. Ensinnäkin, kirjan konsepti keskittyy helppoihin ja nopeasti valmistuviin pastaruokiin, joten reseptit eivät vaadi typografian näkökulmasta huomattavasti tilaa. Tämä mahdollisti hieman pienemmän koon valinnan. Toiseksi, ruokakuvien lähestymistapa on minimalistinen, joten

ne eivät vaatineet suurta tilaa taitossa. Päätin myös valita hieman pienemmän koon käytettävyyden kannalta, mikä tekee kirjasta käteväen ja helpon käsitellä. Lisäksi halusin varmistaa, että kirjaa voi käyttää myös vaakatasossa ja pitää sen pystyssä, mikä vaikutti fyysisen koon valintaan.

Lopulliseksi sivun kooksi muodostui 220x165 mm taittoprosessin yhteydessä. Vertauksen vuoksi koko on hieman A5-kokoa suurempi. Lopullisessa taitossa on yhteensä 16 sivua.

Sidosasu

Markkinoilla olevien keittokirjojen vallitseva ongelma on sivujen avautuminen huonosti ja eritoten niiden pysyminen auki esimerkiksi pöydällä. Tämä on mielestäni ongelma etenkin käytettävyyden kannalta, kun keittokirjaa luetaan yleensä hektisissä tilanteissa eli kokatessa. Halusin suunnitella keittokirjan ihmisille, jotka arvostavat asioiden toimivuutta ja haluavat keskittyä keittiössä ruuan valmistamiseen eikä keittokirjan epäkäytännöllisyyteen.

Sidosasuksi valitsin perinteisestä kirjansidonnasta poikkeavan tavan. Päädyin lopulta kirjansidonta tekniikkaan nimeltä ”rengassidonta” tai ”saranasidonta”. Tässä menetelmässä käytetään kansion tapaisia metallisia renkaita tai pidikkeitä, jotka voidaan avata ja sulkea helposti. Rengassidonta mahdollistaa sivujen lisäämisen tai poistamisen, joka oli minulle tärkeää konseptin toimivuuden näkökulmasta. Perustelen sidosasan toimivuutta *Materiaalit* -osiossa.

Halusin konventioista poikkeavan kirjansidonta tyylin lisäksi tehdä kansista käytettävyyttä tukevat. Tämän vuoksi takakanteen on lisätty eräänlainen tukea antava taitto, jonka avulla kirjan

voi pitää pöydällä pystyasennossa. Tämä tekee lukemisesta huomattavasti helpompaa sekä reseptien seuraamisesta vaivat-
tomampaa.

Materiaali

Yksi keskeisimmistä kysymyksistä materiaalien valinnassa oli kirjan tarkoitus ja kohdeyleisö. Pohdin ensisijaisesti, millaiseen käyttöön kirja on tarkoitettu. Lisäksi oli otettava huomioon kirjan sisältö sekä visuaalinen ilme: millaisia kuvia ja tekstejä kirja sisältää, ja millainen materiaali parhaiten tukee niiden esittämistä. Materiaalin valinnassa oli tasapainotettava sekä esteettiset että käytännölliset näkökulmat, jotta lopputulos palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla sekä kirjan tavoitetta että sen lukijoita.

Valitsin keittokirjaani 120 gramman mattapaperin luonnonvalkoisena, koska se sopii erinomaisesti opas- ja tietokirjoille, kuten keittokirjoille, joissa on sekä kuvia ja tekstiä. Mattapaperi mahdollistaa kuvien värien tarkan ja laadukkaan toiston painossa. Lisäksi paksumpi paperi on oikea valinta keittokirjaan, koska kirjassani sivuja voi irrottaa ja halusin varmistaa niiden kestävyden. Tämä paperi tarjoaa siis sekä laadukkaan painojäljen että käytännöllisyyttä keittokirjan käytössä.

Kirjan ainesosa -luettelon materiaaliksi halusin valita mahdollisimman kestävästä paperin. Ideana keittokirjan konseptissa on, että ainesosaluettelon saa irroitettua kirjasta irti ja ottaa tarvittaessa kauppareissulle mukaan. Sidosasu on myös tärkeä ottaa huomioon materiaalia valittaessa, jotta paperi olisi riittävän kestävä. Valitsin tälle osiolle 200 gramman keiltopintaisen paperin, joka on erityisen kestävä ja soveltuu erinomaisesti esimerkiksi lasten- ja keittokirjoihin.

5.2 Typografia

Kun lähdin valitsemaan kirjaintyyplejä keittokirjaa varten, tärkeintä oli löytää fontti, joka olisi mahdollisimman helppolu-
kuinen. Oikeaa kirjaintyyppiä etsiessä pidin visuaalisen käytet-
tävyuden teoriaa ohjenuorana. Mielestäni oli tärkeää huomioida
typografian rooli visuaalisen käytettävyyden näkökulmasta. Selkeän kirjaintyyppin valinnalla pystytään parantamaan tekstin luettavuutta ja halusin pyrkiä fontin valinnalla nimenomaan tähän.

Kuten jo luvussa 3.2 *Luettavuus* mainitsin, helppolukuisuutta heikentäviä ominaisuuksia kirjaintyypeissä ovat voimakas viivakontrasti, mekaaninen muoto, kapeus, ohuus, kirjaintyyppin lihavuus yhdistettynä sen kapeuteen sekä suljettu muoto verrattuna avoimeen muotoon (Itkonen 2007, 73). Lähdin luonnollisesti kartoittamaan fontteja, jotka eivät edustaisi näitä ominaisuuksia.

Otsikko sekä leipäteksti tasolla päädyin antiikva kirjaintyyppiin nimeltä Lora (Kuva 9). Lähtökohta fontin valinnalle oli sen luettavuus, mutta samalla halusin valita tyylikkään ja modernin kirjaintyyppin esteettisistä syistä. Päädyin tähän vahvapäättee-
seen antiikvaan juurikin sen monipuolisuuden vuoksi. Lora on näytävä ja tyylikäs fontti isolla pistekoolla otsikoissa sekä se toimii loistavasti leipätekstissä helppolukuisuutensa ansiosta. Kirjaintyyppin selkeyteen vaikuttaa kirjainten ja muiden merkkien erottuvuus toisistaan, mikä taas auttaa kirjainten tunnistettavuuteen nopeasti ja oikein. Koen, että Lora -kirjainperheessä nämä seikat on otettu esimerkillisesti huomioon.

KUVA 9.

Kirjassa käytetty
ensisijainen fontti

Lora SemiBold

Lora Medium

Lora Regular

Numero ja väliotsikko tasolla päädyin groteski kirjaintyyppiin nimeltä Acumin Variable Concept (Kuva 10). Tämä fontti ei ole taitossa yhtä suuressa roolissa kuin Lora, mutta se tuo kuitenkin typografiaan oleellisen kontrastin. Groteski fonttia etsiessä, pidin käytettävyyden teorioita suuntaviivana sopivan kirjaintyyppin metsästyksessä. En kuitenkaan halunnut pitää teoriaa liian rajoittavana tekijänä. Mielestäni onnistuin löytämään groteski kirjaintyyppin, joka on myös helposti luettava.

Kun typografian avulla asetetaan tekijät haluttuihin suhteisiin, tarvitaan kontrastia. Tästä kontrastin luomasta vaihtelusta syntyy rytmi, jonka puutteesta pahimmassa tapauksessa katsojan mielenkiinto sammuu. (Itkonen 2007, 77.) Kahdella eri fontilla halusin pyrkiä muotokontrastiin luomiseen, johon tarvitaan kaksi selvästi toisistaan poikkeavaa kirjaintyyliä, kuten antiikva ja groteski. Itkosen (2007, 77) mukaan paras muotokontrasti syntyy, kun antiikvan tai sen kursiivin parina käytetään lihavaa groteskia.

Acumin Variable Concept SemiBold

Acumin Variable Concept Regular

KUVA 10.

Kirjassa käytetty
toissijainen fontti

Fonttien valinnan lisäksi kiinnitin suunnittelussa huomiota myös muihin havaittavuuteen liittyviin tekijöihin. Havaittavuus perustuu kirjainten näkyvyyteen ja tunnistettavuuteen, ja siihen liittyviä seikkoja ovat mm. tummuuskontrasti, kirjainten koko, erottuvuus, merkki- ja sanavälit sekä tekstirivin pituus ja riviväli (Näsänen 2015, 25). Pika pastat -keittokirjan konseptia silmäillessä voi huomata, että nämä tekijät ovat olleet ohjenuorana suunnitteluprosessissa aina liehupalstan valinnasta tuummuuskontrastin määrittelyyn asti.

5.3 Taitto

Ymmärrettävyyteen voi vaikuttaa tekstin asiasisällön ja tyylin muotoilulla sekä ulkoasun muotoilulla. Visuaalisilla elementeillä ja taitolla voi tehdä tekstistä helpommin ymmärrettävän koodaamalla sen rakennetta ja korostamalla tärkeitä osia, kuten otsikoita, tiivistelmiä, sanastoja ja listoja. Tavoitteeni oli pitää taitto visuaalisesti hillittynä ja minimalistisena läpi konseptin visuaalinen käytettävyys huomioiden ja mielestäni olen onnistunut siinä.

Keittokirjan taittoa suunnitellessa on olennaista huomioida tiedon sijoittelun merkitys, joka vaikuttaa lukijan kykyyn löytää ja ymmärtää tarvittavaa tietoa. Tietoa on jäseneltävä niin, että se on helppo löytää ja ymmärrettävää. Monimutkaisen taiton kautta tiedon etsiminen voi olla hidasta ja vaivalloista, koska se vaatii useita silmän liikkeitä ja sen seurauksena silmän pysähdyksiä eli fiksaatioita. Yksinkertainen tiedonsijoittelu minimoi tarpeen liikkua silmillä ja mahdollistaa tärkeän informaation nopean hahmottamisen yhdellä silmäyksellä. Lisäksi tiedon sijoittelun tulisi

ohjata katseen kohdistusta niin, että oleelliset alueet erottuvat selkeästi ja houkuttelevat käyttäjää tarkastelemaan niitä. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi käyttämällä haaleita taustavärejä, jotka erottuvat ääreisnäössä ja ohjaavat katseen kulkua taitossa. (Näsänen 2007, 17-18.)

Visuaaliset elementit

Visuaalisesti käytettävät ratkaisut selkeyttävät tiedon esittämistä ja parantavat käyttökokemusta. Keittokirjan konseptissa olen hyödyntänyt teoriapohjaa mm. listojen ja visuaalisten elementtien avulla. Näsänen (2007, 18) suosii pystylistoja vaakalistojen sijaan silmänliikkeiden kannalta. Vaikka listan suunta ei sinänsä vaikuta kohteen löytämiseen kuluvaan aikaan, pystysuuntaiset listat edellyttävät vähemmän silmänliikkeitä, mikä tekee kohteen etsimisestä tehokkaampaa. Pystylistojen tasaukseen liittyen normaali käytäntö on, että se tasataan vasempaan reunaan. Kuitenkin numeerisissa listoissa, joissa ei ole desimaalipilkkua, tasataan oikealle. (Näsänen 2007, 18.)

Olen käyttänyt listoissa myös muusta ympäristöstä poikkeavaa väriä, joka auttaa lukijaa löytämään oleellista tietoa ja kohdistamaan katseensa tämän avulla. Ulkoasua suunniteltaessa pidin mielessä sen, että taiton keinoin voin helpottaa tärkeiden asioiden huomaamista erottamalla ne visuaalisesti ympäristöstään. On siis perusteltua korostaa keittokirjassa ainesosa listaa, joka samalla edesauttaa ohjeen luettavuutta, kun näitä kahta ei sekoiteta toisiinsa.

Näsänen muistuttaa Visuaalisen käytettävyyden oppaassaan (2007, 19) graafisen informaation merkityksestä visuaalisen tiedon käsittelyssä näköaistissa ja aivoissa. Sanalliseen informaatioon

verrattuna esimerkiksi ikonit ja muut graafiset symbolit nopeuttavat ja helpottavat tätä prosessia (Näsänen 2007, 19). Tämän perusteella päädyin lisäämään yksinkertaisia ikoneita reseptisivuille tukemaan ja nopeuttamaan viestin välittämistä.

Kuvakonsepti

Keittokirjan kuvakonsepti perustuu minimalistiseen ja yksinkertaiseen esitystapaan, mikä tukee selkeää ja helppolukuista kokonaisuutta. Mielestäni kuvien yksinkertaisuus lisää keittokirjan visuaalista käytettävyyttä, sillä se auttaa lukijaa tulkitsemaan kuvia nopeammin ja vaivattomasti.

Kuvien on suunniteltu välittämään olennainen informaatio ruoan ulkonäöstä ilman ylimääräistä monimutkaisuutta. Niiden tarkoitus on tarjota visuaalista apua reseptien ymmärtämiseen ja ruoanvalmistus prosessin helpottamiseen. Lisäksi minimalistiset kuvat auttavat luomaan yhtenäisen visuaalisen ilmeen koko keittokirjalle. Referenssinä kuvakonseptille toimi HOK-Elannon S-marketin *Ihan vegenä* -kampanjan mainoskuvat (Kuva 11).

KUVA 11.
Referenssikuva
Ihan vegenä
-kampanjan
mainoskuva
(S-market, 2021).

6

Konsepti
keittokirjasta

6.1 Yhteenveto

Keittokirjan konsepti perustuu helppoon ja nopeaan ruoanlaittoon, joka sopii kiireisille arjen kokkaajille, kasvissyöjille ja kokemattomille kokeille. Kirja tarjoaa selkeitä ja yksinkertaisia reseptejä, joiden valmistaminen on nopeaa. Kuvakonsepti on minimalistinen ja selkeä, mikä tukee helppolukuista ja visuaalisesti houkuttelevaa kokonaisuutta. Kirjan taitto ja materiaallivalinnat on suunniteltu huomioiden visuaalinen käytettävyys. Kokonaisuudessaan keittokirjan konsepti tarjoaa inspiroivia ja käytännöllisiä ruokaideoita erilaisille kokkailijoille.

Pika pastat -kirjassa korostuu visuaalisen käytettävyyden teorit typografian, taiton ja visuaalisten elementtien osalta. Olen huomionut luettavuuden typografian näkökulmasta aina kirjaintyyppien valinnasta lähtien sekä kirjan taiton rakenteiden ja tekstin visuaalisen jäsentämisen puolesta.

Otin käytettävyyden huomioon myös formaattia valitessa. Näsänen (2007, 3) painotti, että visuaalisesti käytettävän tiedon esitystapa on nopeaa, virheetöntä ja vaivatonta. Mielestäni formaatin muodostuminen lopulliseen muotoonsa oli visuaalisesti käytettävän keittokirjan viimeistelyssä merkittävä ja muista kirjoista erottuva tekijä.

Keittokirjan konseptin kehittämisen aikana pyrin hyödyntämään käytettävissä olevan ajan mahdollisuuksien mukaan tehokkaasti, vaikka olisin toivonut voivani syventyä vielä hieman enemmän etenkin kirjan sisällöntuotantoon. Olen siitä huolimatta tyytyväinen saavutettuihin tuloksiin ja näen kirjakonseptissani potentiaalia jatkojalostukseen.

6.2 Konseptin esittely

Sivuilla 30–40 esittelen valmiin tuotoksen Pika pastat -keittokirjan lopputuloksesta (Kuvat 12–22). Esittelystä löytyy kannet, sisälehdet, sisällysluettelo sekä kirjan konseptiin suunnitellut sisältösivut.

Konseptia varten olen työstänyt yhteensä 6 sisältöaukeamaa keittokirjan resepteistä. Tämän lisäksi olen suunnitellut kirjan kannet, sisälehdet sekä sisällysluettelon. Ruokakuvia kuvattiin yhteensä 121 kappaletta, joista konseptia varten käsittelin 12 kappaletta. Lisäksi loppuseminaaria varten tulostin lopullisesta keittokirjasta dummy-version.

KUVA 12.

Pika pastat -keittokirjan kansikuva
(mukailtu Shutterstock)

PIKA

Helppoja kasvissyöjän pastareseptejä arkeen

PASTAT

KUVA 13.

Sisälehti

Muotoilu perustuu
keittokirjan kansiin.

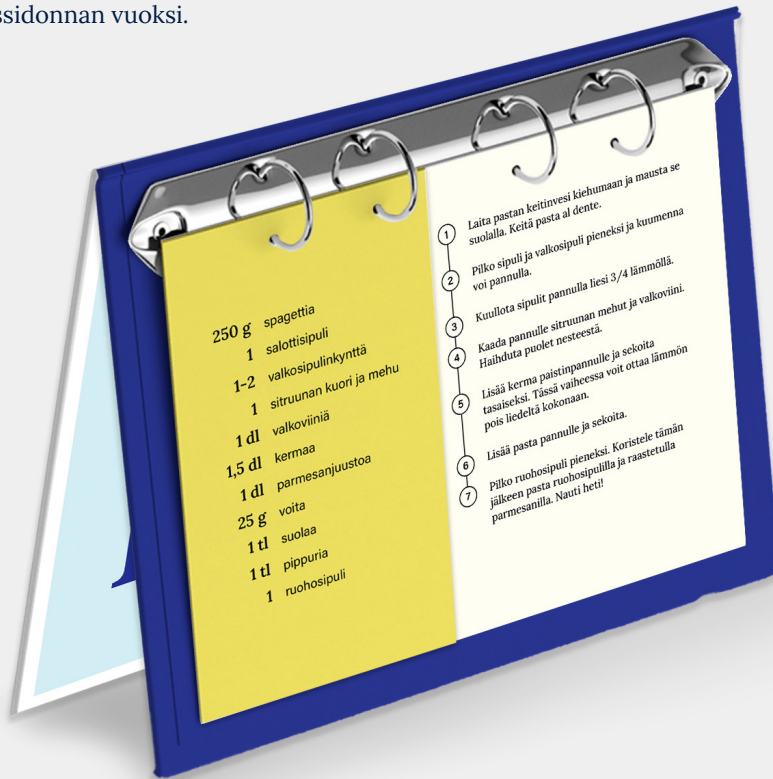

KUVA 14.
Sisällysluettelo

Sisällysluettelosta voi navigoida reseptejä ainesosaluettelon värien avulla.

KUVA 15.
Sisältöaukeama

Keittokirjan sisältöaukeaman havainnointia. Sivuja pystyy tarvittaessa irrottamaan rengassidonnan vuoksi.

250 g spagettia
0,5 dl oliiviöljyä
3 valkosipulinkynttä
1 tl chilihiutaleita
1 dl tuoretta lehtipersiljaa

KUVA 16.
Pasta aglio e olio

2 ANNOSTA

15 MIN

Pasta aglio e olio

- 1 Pilko lehtipersilja hienoksi ja valkosipulinkyntset ohuiksi siivuiksi.
- 2 Laita oliiviöljy pannulle kuumenemaan ja liesi noin puolelle teholle.
- 3 Lisää valkosipuli pannulle ja anna sen ruskistua kullan väriseksi. Ole varovainen ettei valkosipuli pala.
- 4 Lisää pastavesi kattilaan ja keitä pasta al dente.
- 5 Ota lämpö pois liedeltä ja lisää pannulle lehtipersilja, chilihiutaleet sekä pasta.
- 6 Sekoita pannulla hetken aikaa ennen tarjoilua.

2 ANNOSTA

15 MIN

Herkullinen pestopasta

1

Laita pastan keitinvesi kiehumaan ja mausta se suolalla.

2

Sekoita tehosekoittimessa tai sauvasekoittimella oliiviöljy, valkosipulinkynnet, pinjansiemenet, parmesan ja basilika.

3

Keitä pasta ohjeen mukaan.

4

Kaada pesto keitetyn pastan sekaan.

5

Koristele parmesanilla sekä basilikalla ja nauti heti!

250 g pastaa

2 ruukkua tuoretta basilikaa

4 valkosipulinkynttä

1 dl oliiviöljyä

1 dl pinjansiemeniä

2 dl parmesanjuustoa

1 tl suolaa

KUVA 17.
Herkullinen pestopasta

250 g rigatoni pastaa
1 salottisipuli
3 valkosipulinkynttä
30 g parmesanjuustoa
1,5 rkl gochujang
1 dl tomaattipyrettä
2 rkl vodkaa
1 dl kermaa
1 rkl öljyä
1 tl suolaa

KUVA 18.
Gochujang Vodka pasta

2 ANNOSTA

20 MIN

Gochujang Vodka pasta

1

Laita pastavesi kiehumaan ja mausta se suolalla. Laita pastat kiehuvaan keitinveeteen. Keitä pasta al dente.

2

Hienonna sipuli ja valkosipuli pieneksi ja kuumenna öljy tai rasva pannulla.

3

Kuullota sipulit pannulla liesi 3/4 lämmöllä kullanuskeaksi.

4

Kun sipulit ovat kuullotettu lisää tomaattipyree ja gochujang. Kuumenna hetki pannulla, älä kuitenkaan anna niiden kiehua.

5

Lisää vodka ja anna sen haihtua noin minuutin ajan. Lisää kerma ja sekoita kastike tasaisen punaiseksi.

6

Ota paistinpannu jossa kastike pois lämmöltä ja lisää al dente pasta sekaan.

7

Lisää juusto, koristele basilikalla ja nauti heti!

2 ANNOSTA

20 MIN

Taivaallinen tryffelipasta

- 1 Ota kaksi kulhoa. Raasta toiseen 1 dl tryffelijuustoa ja toiseen 1 dl parmesanjuustoa ja 1 dl tryffelijuustoa sekaisin.
- 2 Laita pastavesi kiehumaan ja keitä pasta kattilassa.
- 3 Pilko salottisipuli ja 2-3 valkosipulinkynttä. Kuullota sipulit pannulla öljyssä 3/4 lämmöllä.
- 4 Sekoita kulhossa kanamunien keltuaiset sekä parmesan-tryffelijuusto sekoitus.
- 5 Lisää pastat paistinpannulle ja säästä 1 dl pastan keitinettä. Siirrä paistinpannu pois liedeltä ja lisää mukaan keltais-juusto sekoite.
- 6 Lisää loppu tryffelijuusto ja kaada tarvittaessa säästetty keitinvesi sekaan.
- 7 Koristele annos tryffelijuustolla ja nauti heti!

250 g pastaa
1 salottisipuli
2-3 valkosipulinkynttä
1/2 dl parmesanjuustoa
1 dl tryffelijuustoa
2 kanamunan keltuaista
1 dl pastan keitinettä
1 rkl öljyä

KUVA 19.
Taivaallinen tryffelipasta

250 g pastaa
1 iso keltainen sipuli
200 g herneitä
1 dl pastan keitinvettä
1 rkl öljyä
1 tl suolaa

KUVA 20.
Helppo hernepasta

2 ANNOSTA

10 MIN

Helppo hernepasta

1

Laita pastan keitinvesi kiehumaan ja mausta se suolalla.

2

Leikkaa iso sipuli tai kaksi pientä sipulia ja kuullota se pannulla kullanuskeaksi.

3

Lisää ruskistettu sipuli ja herneet tehosekoittimeen ja sekoita tasaiseksi.

4

Lisää keitetty pasta herneseoksen sekaan.

5

Jos tarvetta, lisää pastan keitinvettä herneseoksen joukkoon, mikäli kastike vaikuttaa liian paksulta. Nauti heti!

2 ANNOSTA

15 MIN

Simpletti sitruunapasta

1

Laita pastan keitinvesi kiehumaan ja mausta se suolalla. Keitä pasta al dente.

2

Pilko sipuli ja valkosipuli pieneksi ja kuumenna voi pannulla.

3

Kuullota sipulit pannulla liesi 3/4 lämmöllä.

4

Kaada pannulle sitruunan mehut ja valkoviini. Haihduta puolet nesteestä.

5

Lisää kerma paistinpannulle ja sekoita tasaiseksi. Tässä vaiheessa voit ottaa lämmön pois liedeltä kokonaan.

6

Lisää pasta pannulle ja sekoita.

7

Pilko ruohosipuli pieneksi. Koristele tämän jälkeen pasta ruohosipulilla ja raastetulla parmesanilla. Nauti heti!

- 250 g spagettia
- 1 salottisipuli
- 1-2 valkosipulinkynttä
- 1 sitruunan kuori ja mehu
- 1 dl valkoviiniä
- 1,5 dl kermaa
- 1 dl parmesanjuustoa
- 25 g voita
- 1 tl suolaa
- 1 tl pippuria
- 1 ruohosipuli

KUVA 21.
Simpletti sitruunapasta

KUVA 22.
Takakansi

Tämä keittokirja sisältää selkeät ohjeet, lyhyet valmistusajat ja yksinkertaiset ainesosaluettelot helpottamaan ruoanlaittoa kiireen keskellä.

PIKA
Helppoja kasvisyöjän pastareseptoja arkiaikaa
PASTAT

7

Lopuksi

Opinnäytetyön toteuttaminen on ollut antoisa ja opettavainen prosessi, joka on tarjonnut mahdollisuuden syventyä keittokirjan suunnittelun eri näkökulmiin. Käsiteltyjen aiheiden, kuten visuaalisen käytettävyyden ja näköhavainnon muodotumisen ymmärtäminen, on avartanut näkemystäni graafisen suunnittelun merkityksestä käytännön sovelluksissa.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten kirjan helpokäyttöisyyttä voisi lisätä visuaalisen suunnittelun keinoin keittokirjan kontekstissa. Samalla halusin luoda mielenkiintoisen ja markkinoilla erottuvan keittokirjan. Käytännön esimerkkinä rakentui Pika pastat -keittokirja.

Lähdeaineistojen pohjalta kootuista tiedoista syntyi kokonaisuus, josta käy ilmi visuaalisen käytettävyyden perusedellytykset. Yksi keskeinen havainto opinnäytetyön aikana oli keittokirjan suunnittelun moniulotteisuus. Vaikka keittokirjan voidaan ajatella olevan lähinnä reseptien ja ruokakuvien kokoelma, sen suunnittelu vaatii huomattavaa taustatyötä ja suunnittelua lukijakunnan tarpeista, visuaalisesta ilmeestä, käytettävyydestä ja kokonaisvaltaisesta käyttäjäkokemuksesta. Tämä prosessi edellyttää tasapainottelua erilaisten tekijöiden välillä ja kykyä sovittaa yhteen erilaisia näkökulmia. Toteutusosassa kuvataan sitä, miten teoriaosassa esitetyt visuaalisen käytettävyyden periaatteet näkyvät reseptikirjan suunnitteluprosessissa.

Lopuksi, tämä opinnäytetyö on vahvistanut käsitystäni graafisen suunnittelun monimuotoisuudesta ja sen merkityksestä viestinnän välineenä. Keittokirjan suunnittelu on ollut inspiroiva ja opettavainen kokemus, joka on valmistanut minua tuleviin haasteisiin suunnittelijana. Toivon, että tämä työ voi toimia inspiraationa myös muille graafisen suunnittelun opiskelijoille ja ammattilaisille.

Lähteet

Painetut lähteet

Hildén, J., Koponen, J., Vapaasalo, T. 2016. Tieto näkyväksi - informaatiomuotoilun perusteet. Taide + muotoilu + arkkitehtuuri 1/2016. Helsinki: Aalto ARTS Books.

Itkonen, M. 2007. Typografian käsikirja. Helsinki: RPS-yhtiöt.

Ware, C. 2004. Information Visualization: Perception for Design. Third edition. Elsevier/Morgan Kaufmann.

Sähköiset lähteet

ISO 9241-11. 2018. Ergonomics of human-system interaction. Part 11: Usability: Definitions and concepts. Viitattu 20.3.2024. Saatavissa <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-11:ed-2:v1:en>

Nieminen, E. 2011. Kirja informaation välittäjänä. Aalto-yliopisto. Opinnäytetyö. Viitattu 21.2.2024. Saatavissa https://www.eemelinieninen.com/assets/Nieminen_Eemeli_2011_Kirja_informaation_välittäjänä.pdf

Näkövammaisten liitto ry. 2020. Ohje selkeän julkaisun suunnitteluun. Viitattu 18.3.2024. Saatavissa: <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/ohje-selkean-julkaisun-suunnitteluun>

Näsänen, R. 2007. Visuaalisen käytettävyyden opas. Työterveyslaitos. Viitattu 15.1.2024. Saatavissa <https://nasanen.com/Opas2007.pdf>

Näsänen, V. 2015. Tieto ja taitto - oppimateriaalien visuaalinen käytettävyys. Aalto-yliopisto. Opinnäytetyö. Viitattu 20.3.2024. Saatavissa: <https://aalto.doc.aalto.fi/handle/123456789/18036>

Waller, R. 1979. Typographic Access Structures for Educational Texts. Teoksessa Kolers, P., Wrolstad M., Bouma, H. (toim.) Processing of Visible Language, vol. 1. Plenum Press. Viitattu 24.3.2024. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/242530333_Typographic_Access_Structures_for_Educational_Texts

Kuvalähteet

1 Hildén, J., Koponen, J., Vapaasalo, T. 2016. Tieto näkyväksi - informaatiomuotoilun perusteet. Anstisin näöntarkkuuskaavio. Taide + muotoilu + arkkitehtuuri 1/2016. Helsinki: Aalto ARTS Books.

4 Itkonen, M. 2007. Typografian käsikirja. Helppolukuisuutta heikentäviä ominaisuuksia kirjaintyypeissä. Helsinki: RPS-yhtiöt.

6 Cozy Publishing. 2016. Opiskelijabudjetilla. Viitattu 5.4.2024. Saatavissa: <https://www.bemycozy.com/product/opiskelijabudjetilla/>

7 WSOY. 2023. Leena ja Iman - Arkisafkaa. Viitattu 5.4.2024. Saatavissa: <https://www.suomalainen.com/collections/keittokirjat/products/iman-ja-leena-arkisafkaa#&gid=-null&pid=1>

8 Kanninen, E. 2017. Kotona Italiassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nixon, L. S. 2012. Helpot ja nopeat kasvisherkut. Helsinki: Finn Lectura.

Virtamo, V. 2017. Vegebudjetilla. Helsinki: Cozy Publishing.

11 HOK-Elanto, S-market. 2021. Referenssi-kuva. Viitattu 5.4.2024. Saatavissa: <https://smarkethokelanto.fi/>

12 Mukailtu Shutterstock. Blank calendar mockup. Viitattu 14.4.2024. Saatavissa: <https://www.shutterstock.com/image-photo/blank-calendar-mockup-759826348>

EMMI NIEMINEN
2024